

GRIZZLY MAN

BERESTERKE WERNER HERZOG

Maandblad van Filmmagie vzw, nr. 11, augustus 1994, p. 51, Afd. Rekentool, Brussel X, P. 469953, w.

06

GRIZZLY MAN

Werner Herzog: "Ik geloof dat de gemeenschappelijke noemer van het universum chaos, vijandigheid en moord is"

Met 'gevonden beeldmateriaal' maakte Werner Herzog een dramatische documentaire over een geestesverwant van Fitzcarraldo. 'Grizzly Man' Timothy Treadwell is een Amerikaans natuuractivist met een onverzadigbare passie voor wilde beren die tijdens zijn 13de zomer in Alaska door eentje van hen werd opgepeuzeld.

IVO DE KOCK

"Waar ligt de grens van feiten en waar begint de waarheid?" vroeg Werner Herzog zich af n.a.v. zijn rol in de valse reportage *Incident at Loch Ness* (Zak Penn), "waarheid gaat veel dieper dan een feit. En hoe bereik je het, hoe vind je de diepere lagen van waarheid?". Ook GRIZZLY MAN lijkt wel een hybride doc, een versmelting van documentaire (natuur)beelden met een fictieverhaal dat draait rond een *larger than life* personage. Als grap van een visionair filmmaker, gefascineerd door waanzin, door de gekte van echte en fictieve personages in buitengewone situaties (*Aguirre, der Zorn Gottes, Jeder für sich und Gott gegen alle, Fitzcarraldo*). Een barokke cineast die de jongste jaren realisme en surrealisme verstrengelt in documentaires (*Wheel of Time, The White Diamond, The Wild Blue Yonder*) en zijn speelfilm *Rescue Dawn* baseert op het ware verhaal van de eigen doc *Little Dieter Needs to Fly*. Werner Herzog neemt de kijker mee naar een zone waar waarheid en leugen, waanzin en normaliteit, niet meer zijn te onderscheiden. Zo lijkt GRIZZLY MAN een hilarische versie van *Last Days* en de Amerikaanse natuuractivist Timothy Treadwell het prototype van een Herzog-protagonist. Een autodestructieve eenzaam met per-

soonlijke demonen, een mysterieus verleden, romantische ideeën, met paranoia, een mythomaan en met een obsessieve passie voor wilde beren die hij wil beschermen en filmen in Alaska's Katmai National Park. 13 zomers lang leeft hij tussen zijn geliefde beren tot duidelijk wordt dat voor hen liefde door de maag gaat. De held die als voedsel eindigt is het ideale slachtoffer voor Herzog en zijn extreme verhalen vol dodelijke gevaren en gevaarlijke gekken. Alleen, dit is géén absurde zelfparodie maar wél een waar-gebeurd verhaal. Verteld via 'gevonden materiaal', ruim 100 uur door Treadwell zelf geschoten beelden, en interviews van Herzog. Het leven, de dood en het filmwerk van een man die zich "een vriendelijke krijger" noemt, kruist postuum het pad van een cineast die zich als "filmsoldaat" omschrijft.

In het begin van GRIZZLY MAN vertelt een piloot dat ze "vier vuilzakken menselijke resten" hadden gehaald uit de beer die Timothy Treadwell en zijn vriendin Amie Huguenard opat. Verder in de documentaire neemt Treadwell uitwerpselen van grizzly 'Wendy' in de hand. "Het is nog warm, het was in haar!" klinkt het met bewonderende verwondering. Herzog en Tread-

well delen een fascinatie voor het macabere en scatologische. Het tastbare is voor hen met het spirituele verbonden. Treadwell zag zich als redder en vriend van de grizzlyberen. Meer nog, in zijn streven een relatie op te bouwen met de beren was hij zich gaan beschouwen "als een van hen". Voor Treadwell was het "nergens ter wereld gevaarlijker en opwindender dan in de Grizzly Maze. Probeer hier zoals ik te kamperen en je zal sterven!". En "ik ben gewoon anders. Ik hou genoeg van de beren om te overleven. Dit is mijn leven, mijn land". Getuigenissen die Treadwell zelf vastlegde. Want de laatste 5 jaar van de 13 die de mislukte acteur (hij greep nipt naast een rol in *Cheers*) bij de beren doorbracht nam hij een camera mee. Om de beren, het landschap én zichzelf vast te leggen. De ex-alcoholist gebruikte dit visueel dagboek om zijn leven naar een hoger niveau te tillen. Wat Herzog interesseert in het beeldmateriaal is niet de biologische dimensie (op de korrel genomen door wetenschapslui) maar wel het menselijke aspect. De obsessieve passie en het tragische einde van een bizar man. Voor Herzog is Treadwell een Icarus-figuur, een megalomane held die de eigen val veroorzaakt. "Er was iets groots in hem", stelt Herzog, "het inzicht dat we via Treadwell verwerven in onze eigen natuur is verbazingwekkend. Dit is géén film over de wilde natuur maar over het innerlijke van de mens. Je ziet dat zelden op een scherm met zo'n diepgang, virtuositeit, helderheid en openhartigheid". Daarom portretteert hij Treadwell niet als een krankzinnige, "al waren er tekens die wezen op paranoia, maar bij in extreem isolement levende mensen wordt de relatie met de realiteit vaak vervormd". Herzog toont hoe Treadwell verschillende monoloogversies opnam, wat wijst op *mise-en-scène*. Bovendien blijkt hij zich wél bewust van de gevaren. "Ik ruik de dood" zegt de man die ook zijn gruwelijk einde voorspelt. Anderzijds wentelt Treadwell zich in een 'eenzame confrontatie met de wildernis'-fantasie (Amie blijft buiten beeld), een Disneyachtige vermenschlijking van beren (die hij Mr. Chocolate en Rowdy noemt) en een nobel zelfbeeld (samurai). Hoewel hij té dicht bij de beren komt, kan Treadwell slechts een relatie met 'Timmie de vos' aanknopen. Hij leeft mee met de verliezer van rangordegevech-

**Timothy
Treadwell:**
“Ik zou sterven
voor deze dieren.
Ik dank de beren
omdat ze me een
leven gaven”

ten, smeekt om regen en treurt om een dood berenjong. Treadwell is de artiest die door het scherm in de eigen film stapt. Een therapeutische ervaring want in tranen bedankt hij "deze dieren omdat ze me een leven gaven". Hij heeft zich gevonden maar ook verloren. "Niemand weet waar ik ben. Zelfs ik weet niet waar ik ben". Herzog bekritiseert "zijn sentimentele visie op de natuur, alsof de wereld in harmonie is. Dat is fout. Daarom zeg ik in de film dat ik chaos, vijandigheid en moord zie".

Sensatiezucht en voyeurisme steken de kop op bij een dergelijk onderwerp maar Herzog manipuleert het sensationele creatief én respectvol. Leidmotief van de film is de tragische dood van Timothy en Amie. In gesprekken met vrienden, familie, wetenschappers, de piloot en de patholoog komt het alsmat terug. Inclusief de gevonden horloge. Maar wanneer Herzog in beeld de doodstrijd beluistert (de lenskap stond nog op de draaiende camera) horen we niets. We moeten Herzog op zijn woord geloven wanneer ie zegt dat Timothy Amie smeekt om weg te lopen. Of dat zij met een pan op de beer tim-

mert. Herzog adviseert de bezitster van de tape hem te vernietigen. "Het was meteen duidelijk", zegt hij, "dit is geen 'snuff movie' maar een film die de waardigheid van een stervend individu respecteert. Ik zou die audio nooit gebruiken". Stiltes en ellipsen hebben echter een grote dramatische kracht. Weglatingen maken alles suggestiever. Ze confronteren de kijker met zijn voyeurisme en transformeren een eenvoudig faits divers in een tragisch epos. Daardoor is GRIZZLY MAN geen afstandelijke dierendocumentaire maar een aangrijpend menselijk drama waarin 'de man met de camera' zuiverheid zoekt en schoonheid blootlegt. Maar onvermijdelijk botst op de dodelijke onverschilligheid van de flora. Een bevreemdend en verontrustend verhaal. Gruwelijk mooi. ✕

reg. Werner Herzog / fot. Peter Zeitlinger / mon. Joe Bini / muz. Richard Thompson / act. Timothy Treadwell (grizzly man), Werner Herzog (verteller), Amie Huguenard (vriendin), Warren Queeney (vriend), Willy Fulton (piloot), Marnie & Marc Gaede (ecologen), Larry Van Daele (bioloog), Franc Fallico (patholoog) / pro. Erik Nelson / USA / 2005 / 104' / dis. Paradiso

→ RELEASE 22 MAART

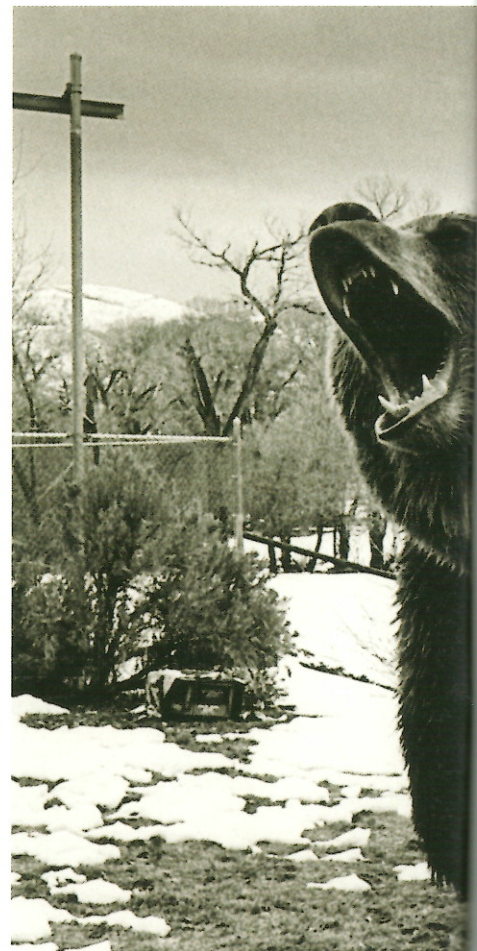
DE ARTISTIEK COMPROMISLOZE FILMER IN WERNER HERZOG

Werner Herzog is zonder twijfel een van de belangrijkste naoorlogse Duitse cineasten. Hij is ook een man met een extreme drang naar controle over de perceptie van zijn leven en carrière, en zet alles op het spel om te worden herinnerd als de meest artistiek compromisloze kunstenaar.

MIK TORFS

Op het ogenblik van dit schrijven bevindt de carrière van de 64-jarige Herzog zich op een veelbetekenend punt. 's Mans eerste langspeelfilm *LEBENSZEICHEN* (1968) was een sinistere aanklacht tegen de oorlog die de lijnen van zijn loopbaan uitzette: narratief experimenteel, provocerend en blakend van artistiek zelfbewustzijn. Nu, 38 jaar later, legt de Duitse filmmaker de laatste hand aan een nieuw oorlogsepos, *RESCUE DAWN*, een bigbudget Hollywoodproductie met Christian Bale in de hoofdrol. Een vreemde keuze voor een onafhankelijke kunstenaar die al decennialang de geldzucht en het populisme van Hollywood beschimpt. Toch verkondigde Herzog vroeger al dat hij ooit een grote productie wou maken, uit nieuwsgierigheid naar de mogelijkheden die een smak geld hem zouden opleveren zonder aan artistieke vrijheid te moeten inboeten. Het verhaal van een Amerikaans-Duitse soldaat die in Vietnam wordt neerge-

schoten en met zijn kompanen ontsnapt uit een gevangenenkamp van Vietkong, is uitgesproken voer voor patriottistisch bombast. Benieuwd of het in Herzogs handen het verhoopde statement aan het adres van de Hollywood-keuken wordt. Het zou de Duitse filmer mooi uitkomen. De carrière en vooral de publieke bekendheid van deze vroegere arthouselieveling leek de voorbije tien jaar in een moeras weg te zinken. Met *GRIZZLY MAN* maakte hij een wereldwijd bejubelde documentaire. Als hij deze kan laten volgen door een geslaagd epos, bewijst de weerbarstige kunstenaar dat hij nog lang niet is uitgesproken. Het heeft er anders uitgezien. Na de bewogen opnameperiode voor *FITZCARRALDO* (1982) – die qua rampen niet moet onderdoen voor Coppola's perikelen tijdens het draaien van *Apocalypse Now* – stelde Herzog teleur met *COBRA VERDE*. Hij legde zich in de jaren 90 alsmat meer toe op documentaires en kwam in 2001 met *INVIN-*

CIBLE naar buiten, een Herzog-product in hart en nieren, dat quasi onopgemerkt passeerde. Naar oude gewoonte castte de Duitse filmer in de hoofdrol een niet-professionele acteur, maar deze Finse krachtpatser miste het charisma om een complexe film over het nazisme te dragen. Herzogs vlam leek gedoofd. Hij deed enkele opvallende pogingen om zijn cultstatus nieuw leven in te blazen met de documentaire *MEIN LIEBSTER FEIND* én door zichzelf te spelen in *Incident at Loch Ness*, een mockumentary waarin hij door Zak Penn wordt gevolgd terwijl hij zogenaamd een reportage draait over het monster van Loch Ness. Op het oog zijn deze films amusante kanttekeningen bij Herzogs carrière. Als we iets oplettender toekijken blijken het manipulatieve producten die herinneren aan het feit dat Herzog al zijn hele carrière lang nauwgezet werkt aan het bouwen van een mythe rond zijn persoon.

WAS ICH BIN, SIND MEINE FILME, de titel van een documentaire uit 1979 die naar Herzogs woorden verwijst, vertelt meer over wie deze man wil zijn dan over wie hij in feite is. De idee om de kunstenaar als mens te leren kennen via zijn werk is intrigerend, en in het geval van Her-